

GESPREK MET PROF. DR. H. BAUDET.

Donderdag 1 februari j.l. hadden Marijke van Veen, Ruurd Abma en Jan Pieter Janzen een gesprek met prof. dr. H. Baudet. Een schriftelijk verslag hiervan, waarvan het concept door prof. Baudet is gezien en op enkele punten wat bijgeschaafd, vindt u op de volgende pagina's. Voorafgaande aan dit verslag eerst enkele gedeelten uit een voordracht die prof. Baudet op 6 oktober 1965 voor Leidse geschiedenisstudenten hield.

Ik stam uit een familie van Franse kostschoolhouders, die in de vorige eeuw in Nederland instituten stichtten om daar voornamelijk jonge meisjes van goeden huize onderwijs te geven in het frans, in andere dingen en in goede manieren, die ze blijkbaar niet bezaten. Franse leraren dus, mensen tegelijk, voorzover ik kan nagaan, met een uitgesproken (wat men nu zou noemen) bèta-aanleg. De familie telt later vooral wiskundigen. Mijn vader was het; ik was er voor bedoeld, toen ik nog in de wieg lag, en zelfs al vóór die tijd. Ik werd dus een bèta, niet met die overtuiging, die elke verdere keuze uitsloot. Lang heb ik gedacht, dat ik wiskundige zou worden. Maar toen ik, als jong student, door alle collegezalen draafde, toen heb ik op een dag al gauw een college van Huizinga gehoord. En dat was de coup de foudre. Huizinga gaf in dat jaar een vermaard geworden college over de 18e eeuw. Ik wist, toen ik dat hoorde, dat ik geschiedenis zou studeren en ik heb sindsdien getracht dat ook inderdaad te doen.

In 1940 ben ik lid geworden van 'Fruin', het Leidse 'Ubbo Emmius'. Ik was geen corplid. Dat was voor literaire studenten geen gewoonte; maar als het wel gewoonte was geweest, dan zou ik toch geen corplid zijn geworden. Ik was verder spoorstudent en heb nooit in Leiden gewoond. Alle binding met Leiden is 'Fruin' geweest - en gebleven.

Na mijn kandidaats besloot ik me voor te bereiden op een doctoraalexamen met oude geschiedenis als hoofdvak. Dat had twee redenen. De ene was dat ik mij die periode, waarin ik aanvullende studie had te maken van de oude talen, had smakelijk gemaakt door toen bijzonder veel extra te doen aan de studie van de Oudheid. Ik wist er dus domweg het meeste van. De andere reden was, alweer, een toeval. In Haarlem was Thiel, de enige beschikbare van onze hoogleraren. En zo ben ik oude geschiedenis gaan doen en heb het doctoraalexamen, direct na de oorlog, afgelegd met dat als hoofdvak. Intussen was een ander toeval op mijn weg gekomen. Ik zat in die jaren dikwijls te werken in de Bibliotheek van het Vredespaleis. Daar heb ik Van Kan leren kennen, oud-hoogleraar uit Leiden, later hoogleraar en decaan van de Rechtshoogeschool in Batavia, lid van de Raad van Indië. Hij was in - naar ik meen - 1935 teruggekomen naar Nederland, ambtelos. Om een of andere reden stelde hij belang in mij. Misschien had hij er ook plezier in weer eens een leerling te hebben. In elk geval: ik ben die leerling geworden. Ik mocht met hem samenwerken aan de dingen, waaraan hij zelf bezig was. En alles, wat ik ooit geleerd heb aan zuivere vaktechniek, dat heb ik geleerd van Van Kan.

Zo'n echte samenwerking, dat was in die tijd natuurlijk iets heel buitengewoons. De afstand tussen student en hoogleraar was enorm. Van Kan is de eerste geweest met wie die afstand werd overbrugd. Van Kan heeft mij gebracht op het werk, waaruit later mijn dissertatie zou ontstaan: een middeleeuws onderwerp, een Bernheim-studie: het middeleeuwse augustinisme. Dat proefschrift was in verre voorbereiding, toen op D-day Van Kan plotseling overleed in zijn slaap. Enkele dagen later kreeg ik, ik nota bene, een condoléancebrief van ... Huizinga. Dat trof me toen zeer. Huizinga wilde ook direct het wordende proefschrift overnemen. Na de oorlog zou ik achterelkaar doctoraalexamen doen en promoveren. Maar in februari 1945 overleed ook Huizinga. Toen de oorlog eindelijk eindigde, bestond de nieuwe faculteit uit allemaal

nieuwe heren, die ik niet of vrijwel niet kende. Ik deed doctoraal-examen. Daarna heb ik met mijn dissertatie onder de arm naar een promotor gezocht, die van dit onderwerp iets afwist. Toen Sassen in Leiden werd benoemd, ben ik tenslotte gepromoveerd bij hem.

In de oorlog ben ik, voor ik moest onderduiken, een tijdlang leraar geweest, als kandidaat dus. Na de bevrijding kwam ik toevallig bij het ANP terecht. Zo werd ik journalist. Ik was er veldna hoofd van de Indische afdeling -- van eind 1945 tot ongeveer de soevereiniteitsoverdracht. Ik moest 'inside' op de hoogte zijn van wat er omging en me specialiseren in de koloniale problematiek. Dit werk heeft me met heel verschillende, tegengestelde mensen in aanraking gebracht; dat kreeg een geweldige betekenis voor mijn verdere leven. Immers, daar zat ik nu, als man van de middeleeuwen en Augustinus, ineens in een wereldprobleem van 'vandaag'. Dat is dan wel een verandering.

Hoe gebeurt het, dat er dan toch geen breuk is? Er was iets wat mij al gauw verontrustte in het werk op het ANP: ik kon eigenlijk geen partij kiezen. Ik merkte dat ik de mensen van 'Indië in Nood' begreep en dat ik heel veel met hen eens kon zijn; en als ik praatte met Schermerhorn (ik geef nou maar twee representatieve voorbeelden), dat ik ook hem kon begrijpen. Bedenk, ik kende Indië niet, ik was op dat moment nog nooit buiten Europa geweest. Maar ik trachtte te begrijpen, wat in de mensen met wie ik elke dag te maken had omging. Elk had zijn eigen irrationaliteit, zijn eigen denksystemen, zijn eigen ethische motiveringen, zijn eigen stelsel van oordelen en beoordelen. Alleen die stelsels waren -- als ik bij de gegeven voorbeelden blijf -- tegengesteld. Zó tegengesteld, dat voor de eenen de progressieven de incarnatie waren van het Kwaad, voor de anderen de reactionairen. Het was een systeem van deugd en zonde, van zwart en wit, van ja en nee, van willen en niet-willen, dat zich aan mij opdrong, veel meer dan het Indonesische, het koloniale vraagstuk als zodanig. En daar komt dan de aansluiting tot stand, toch, met mijn studie in de middeleeuwen, met de fundamentele dualiteit van het augustijnse denken, civitas terrena, civitas Dei; de rijtjes van deugden en zonde -- en nu gebruik ik de woorden van Huizinga, die het hier zo vaak over had. Het is dit denksysteem, het zijn deze denksystemen tegenover elkaar en het conflict daartussen, dat mij bovenal ging interesseren. De schrijver van mijn dissertatie was tenslotte dezelfde man, die in deze wonderlijke jaren tussen 1945 en '49 al dat actueels meemaakte, zoveel conferenties, zoveel besprekingen. Ook waar ik een standpunt had, en natuurlijk zijn er zaken waarin men een standpunt heeft, waarin men niet geen standpunt zou kunnen hebben, dan nog bleef ik beschikbaar voor het begrijpen, of willen-begrijpen, van anderen. Als een soort mij rekenschap geven van wat er eigenlijk omging, van wat er is omgegaan in de mensen van mijn tijd. Er heeft zich in die jaren één overtuiging hecht in mij vastgezet: dat geschiedenis een observatiewetenschap is. Want ik ben nooit dieper tot de geschiedenis doorgedrongen dan toen, toen ik haar heb zien maken en heb zien worden. Ik heb het ANP verlaten toen de Indonesische zaak teneinde liep en ik ben weer leraar geworden. Van alles wat ik in die ANP-jaren had gemerkt en geleerd, wilde ik nu afstand nemen en ik wilde erover denken, helemaal afgezien nog van de speciaal-koloniale problematiek.

In 1953 kreeg ik een stipendium van ZWO voor studie in Parijs. Niet lang nadat ik terug was in Nederland, werd mij gevraagd of ik hoogleraar wilde worden in Groningen en toen heb ik 'ja' gezegd. Zo werd ik hoogleraar in Groningen, waar ik niemand kende. Ook de economie niet, terwijl de mij aangeboden leerstoel die was in de Economische en Sociale Geschiedenis. Dus ben ik een beetje economie gaan leren en mij o.a. gaan verdiepen in de groeitheorie, die juist toen 'the topic of the day' was. Maar ik was ook nu dezelfde, die eens over Augustinus had geschreven. En niemand kan door de 'molen' van het denken van Augustinus zijn gegaan zonder daarvan voorgoed de empreinte, het matrijs, in zijn denken te houden. Dat gaat er nooit meer uit. Terwijl ik me bezighield met de economie, met vraagstukken van wereldontwikkeling en groei, wordt mijn denken bijna nog meer gevangen door het denken zelf der mensen over wereldontwikkelingen, dan door de zuiver economische problematiek daarvan: de dingen die onze tijd afwijst, en de dingen, die hij wil en nastreeft, tant bien que mal. Alweer: wat er omgaat in de mensen, waardoor hun voorstellingen van de wereldtoekomst nu eigenlijk bepaald worden, wat daarvan de consequenties zijn, bedoeld en onbedoeld. Het uitspeugen van de geesten, het contrast in de wensen en verwachtingen -- in de verschillende delen van de wereld, maar evenzeer binnen

be madness, there is a method in it.

.....

-Uw geschiedopvatting; U vindt geschiedenis voor een groot deel nutteloos, een luxe?

Ik zeg niet, dat geschiedenis nutteloos is, maar dat geschiedenis nutteloosheid bezit als één van haar essentiële functies. Daarmee bedoel ik dit: wij leven in een tijd, waarin van alle vakken het nuttigheidseffect wordt gevraagd. Ik heb het een paar jaar geleden in een speech eens gehad over de betekenis van geschiedenis voor die wetenschappen (zoals dan in het bijzonder de economie), die men 'operationeel kan maken'. Ik sprak in dat verband van 'operationele geschiedenis' en, zo gebruikt, was die uitdrukking nieuw en zij werd niet door iedereen begrepen. 'Geschiedenis', wilde ik tot de economen zeggen, 'bezit duidelijke aspecten van operationaliteit'; heel eigen kanten, maar waar men zeer zeker praktisch 'iets mee doen kan'. Maar zij bezit ook een kant, waar men in die zin 'niets mee doen kan', die niet 'operationeel kan worden gemaakt', maar die niet minder belangrijk is. Ik ben bereid die kant de luxe of de nutteloosheid van geschiedenis te noemen, maar tegelijkertijd een wezenlijk stuk van haar functie in de cultuur. Tot het wezen van cultuur behoort, dat zij naast de dingen die wel 'operationeel' zijn, die onmiddellijk iets te maken hebben met het praktische, wat je ermee kunt doen, ook een aantal 'nutteloze' dingen bezit; wij zijn zelfs geneigd daaraan de hoogte van een cultuur af te meten. De hele kunst is een gedeelte van dat 'nutteloze' dat tot de cultuur hoort. En nou zeg ik niet, dat geschiedenis kunst is maar dat zij ook een element bezit van die 'nutteloosheid', die juist de cultuur zo verrijkt. Ik heb dus niet gezegd, dat geschiedenis een nutteloze wetenschap is, maar dat geschiedenis een element van nutteloosheid bevat, dat essentieel is voor cultuur.

- Wat is dan het operationele element?

Dat is natuurlijk verschrikkelijk belangrijk. In mijn ogen zelfs wel $\frac{3}{4}$ van het geheel. In de eertse plaats de mate waarin de geschiedenis de operationele wetenschappen kan steunen door allerlei zeer verruimend materiaal.

- Zou u het begrip operationele wetenschap nog eens even willen toelichten?

Natuurlijk. Kijk, wanneer ik een beleid heb te voeren - en alles gaat in het moderne leven over beleid en hoe je de wereld moet inrichten enz. - dan kan ik de wetenschap gebruiken om beleidslijnen te bepalen en om een beleid uit te voeren. Economie is natuurlijk belangrijk. Ik kan werken met allerlei economische middelen en technieken en daar kan ik mee opereren, daar kan ik de staat mee laten draaien. Ik kan zeggen hoe het met de belastingen moet, hoe het met de overheidsuitgaven moet - dat kan ik doen op grond van theoretische wetenschapsbeschouwing. Dat kan ik met de geschiedenis niet doen. Niemand heeft er dan natuurlijk een aap aan om de geschiedenis van de Republiek als voorbeeld te nemen van hoe we nou iets zouden moeten doen. In die zin is de geschiedenis niet operationeel. Maar de geschiedenis kan die wetenschappen, die dan wel voor een praktische beleidsvoering ge-

bruikt kunnen worden wel steunen b.v. door materiaal, al was het alleen maar voor statistische doeleinden. Verder heeft de geschiedenis een geweldige relativiserende werking. Een historicus kan juist aan een econoom, die al te zeer bij de waan van de dag leeft, al te zeer gelooft in de aktualiteit, het belang van een lange tijdreeks duidelijk maken. Wij hebben verstand van tijdreeksen, wij hebben verstand van wat tijd voor een faktor is. De relativisering van inzichten: daar kan een historicus enorm veel aan doen.

- Zo gezien zou de geschiedenis een hulpwetenschap voor de operationele wetenschappen zijn?

Dat is één kant. Maar de geschiedenis is ook, zei ik, een relativiseringswetenschap. Een wetenschap die tegen een andere wetenschap zegt: 'denk erom je van je grenzen bewust te zijn' - dat is niet een hulpwetenschap, maar een wetenschap die helpt en een wetenschap die helpt is nog niet een hulpwetenschap.

Er zitten eenvoudigweg heel veel kanten aan de geschiedenis: een kant die bij het operationeel maken van andere wetenschappen onmiddellijk behulpzaam kan zijn; een kant die die operationeel te maken wetenschappen hun grenzen kan aanwijzen - ook psychologisch; en er zit ongetwijfeld aan de geschiedenis die kant van het nutteloze, het luxueuze en dat is bij uitstek een cultureel onmisbaar element.

- Wat vindt u van de bestudering van de meer eigentijdse geschiedenis?

Ik ben een voorstander - en dat spreekt vanzelf - van de beoefening van de contemporaine geschiedenis. Maar ik zou het verkeerd vinden, als men dat alleen maar deed. De mensen, die niets van contemporaine geschiedenis moeten hebben, vind ik even onnozel als de mensen, die alleen maar contemporaine geschiedenis beoefenen. Dan verliest de historie juist helemaal haar zin: het heen en weer springen van die vonk van het heden naar het verleden - als je dat niet hebt, verlies je een essentieel stuk van wat de historicus moet zijn.

- U geeft sociaal-economische geschiedenis, dat is iets van de latere tijd. Vindt u dat er nog meer elementen bij de geschiedbeoefening zouden moeten komen - zoals b.v. in Frankrijk de school van de 'Annales' dat wil, die er ook psychologie e.d. bij wil trekken?

Ik geloof dat de historicus geen enkel middel dat hem kan helpen om de zaken duidelijker te zien, om het verleden en het heden dieper te doorgronden, op zij moet leggen. Elk middel is goed, elk middel is historisch bruikbaar. Wat de Annales betreft, ik ben er wel in geïnteresseerd, maar ik ben helemaal niet - zoals men wel eens meent - een vurige aanhanger van de Annales-school. Ik ben helemaal geen aanhanger van enige school, maar in principe gebruik ik ieder middel om op te lossen wat ik oplossen wil. Een verdienste van de Annales-school is, dat die een aantal technieken naar voren heeft geschoven, de aandacht op technieken heeft gevestigd, die voor die tijd erg in de schaduw of zelfs nauwelijks ontwikkeld waren.

- Wat vindt u van het feit dat geschiedenis nog steeds in de faculteit der Letteren zit - is dat niet een beetje overleefd?

Ja dat is het en dat is het niet. Op alle dingen past altijd een

genuanceerd antwoord. Een van de functies van geschiedenis ligt in de letteren sfeer en geschiedenis is tenslotte ontstaan uit de letteren, daarom zou ik er niets voor voelen om geschiedenis los te maken van de letteren. Maar ik geloof dat geschiedenis de wetenschap is die de minste behoefte heeft aan de verbinding met een bepaalde fakulteit, een bepaalde richting of een bepaalde griekse letter. Ik ben een uitgesproken tegenstander van de unieke verbinding van geschiedenis met de alpha-fakulteit, maar die bestaat ook nergens meer. Dat geschiedenis nog opgenomen is in de letteren is een formele kwestie, maar de beoefening van de geschiedenis behoort toch nergens meer exclusief aan de filologie.

- Maar voor je kandidaats zit je nog wel met een taal als verplicht bijvak?

Daar ben ik tegen. Ik zou wel voor afschaffing van die verplichte taal willen pleiten en daar wel een formule voor in de plaats willen stellen die een verplichting oplegt en dan de keuze in die verplichting laten voor elk vak, dat gezien kan worden als een hulpwetenschap voor een historische techniek, b.v. correlatierekening, statistiek of een ander typisch technisch ding. De geschiedenis is toch al technisch niet zo verschrikkelijk sterk.

- Hoe staat u tegenover studieduur verkorting?

Ik vind niet dat de studieduur à tout prix verkort moet worden. Je kunt nou wel zeggen: ja die studie is te lang maar het is nogal een brutale eis van een staat die het middelbare onderwijs verlengt en er dan nog eens een kleine twee jaar dienstplicht opgooit om dan te zeggen ja de akademie die moet vooral terug. Dat lijkt helemaal nergens op.

- Bent u wel voor verkorting van studieduur voor het kandidaats? De nieuwe regeling raakt die kant op.

Ik geloof eigenlijk niet zo in de kandidaatsstudie, ik geloof uitsluitend in de doctoraalstudie. Ik heb dit nog niet helemaal door-dacht, dit is geen overwogen voorstel, maar mijn ideeën gaan wel in die richting.

- Wat stelt u zich dan bij de doctoraalstudie voor?

Gericht op wat de man zelf boeiend vindt, wat hij wil, waar je veel meer kans krijgt je persoonlijke keuze te volgen. Ik vind 3 jaar kandidaats en 2 jaar doctoraal in elk geval verkeerd om. Het zou altijd 2-3 moeten zijn. Nog liever 1-4.

- Maar een jaar alleen handboeken leren is waarschijnlijk niet erg stimulerend. Door er zelf wat literatuur om heen te lezen ontwikkelt de belangstelling zich toch veel meer?

Ja dat is wel waar, maar dat kan je natuurlijk ook na zo'n propaedeutisch examen. Ik zou voor zo'n propaedeutisch examen voelen, waar gevorderde rechten aan zouden zitten voor de verdere studie; veel rechten voor de student, die dan meer kan kiezen. Dat je bij de bestudering van een aantal handboeken niet met een zekere intuïtie zou voelen waar je belangstelling ligt, dat geloof ik niet.

Na dat ene jaar handboeken dan begin je pas echt te lezen.

- Wat vindt u van het werven van hoogleraren per advertentie?

Bij ons vak is dat niet nodig. Wij overzien de markt wel. Bij medicijnen b.v. is dat heel anders, daar zitten de mensen soms verscholen in ziekenhuizen. Of bij de economie, in bedrijven of andere praktijkfuncties.

- Wordt er bij de huidige benoemingen niet te weinig gekeken naar de didactische gaven?

Daar wordt eigenlijk nooit naar gekeken. Maar daar komt nog iets bij. Toen ik hier benoemd werd, werd er -- toen ik in de senaat werd ontvangen, dat gaat dan zo -- tegen mij gezegd: jij bent de laatste historicus, die als leraar hoogleraar wordt, dat gaat er helemaal uit. En dat is waar: hoogleraren worden nu uit de wetenschappelijke staven gerecruteerd. En in de staf is het vaak zo, dat de leraarscapaciteit, de doceercapaciteit minder op de voorgrond staat dan bij de oudleraar. Ik vind de docentenkwaliteit erg belangrijk, ik vind toch eigenlijk wel dat je in de eerste plaats docent bent.

- Zou u doceer- en researchtaak willen scheiden?

Ja, je moet een schaap met vijf poten vinden (overigens een raar en onaantrekkelijk beest). Het is verschrikkelijk moeilijk iemand te vinden, die didactisch goed is en bovendien een goed geleerde is en er bovendien nog zin in heeft. Men kijkt bij de benoeming in de eerste plaats toch wel naar de publicaties. Iemand die alleen maar een goed leraar is heeft geen enkele kans ooit hoogleraar te worden. Ik laat mijn staf college geven, omdat ik het belangrijk vind dat ze dat doen, ook al doe ik met veel meer plezier die dingen zelf, als het eniger mate kan. Ik vind college geven domweg leuk en vind het jammer eens een uur niet te kunnen geven.

- Professor Kossmann heeft eens geschreven, dat in Nederland het professorenambt roekeloos overschat en de wetenschappelijke staf onderschat wordt. (Tijdschrift voor Geschiedenis 77, p. 58, 1964)

Ik weet niet of wij onderschat of overschat zijn. Ik vind het ook niet zo interessant. Ik heb ^{er} eigenlijk maling aan -- als ik maar mijn gang kan gaan, mijn werk kan doen, dan heb ik niet de minste interesse in de geschtheid van het ambt. De positie van de hoogleraren is enorm veranderd, alleen al door het aantal. Het aanzien is mede daardoor enorm veranderd. De behoefte aan hoogleraren is nu groter dan het aanbod.

- Maar een hoogleraar is nog steeds autonoom. Als hij eenmaal benoemd is, is het moeilijk hem terecht te wijzen of te ontslaan.

Dat is natuurlijk niet waar. In elke faculteit praktisch is de opleiding van de student een collectieve aangelegenheid geworden. In de letterenfaculteiten misschien nog het minst. Het is geloof ik een feit, dat de mensen uit de letterenfaculteiten wat speciale lieden zijn, allemaal lieden met een handleiding, ze zijn een beetje anders dan anderen. Op school, als leerlingen, zijn het al vaak de wat vagebonderende geesten, de individualisten, die zich tot de letteren voelen aangetrokken. Maar toch ook in de letterenfaculteiten is het over-

leg en de samenwerking nu aanzienlijk.

Maar om op dat ontslaan terug te komen. Een hoogleraar moet zich op zijn zestigste kunnen terugtrekken in de research of de organisatie en niets meer met het onderwijs zelf te maken hebben. In de eerste plaats omdat de opvolging praktisch geblokkeerd is, ten tweede omdat de afstand tussen de hoogleraar en zijn student te groot wordt en ten derde omdat de man - niet zo gauw in de geschiedenis, maar wel in vele andere vakken - achter raakt in zijn vak, dat geldt bij fysica b.v. heel sterk.

- Drs Kothof, hoofd van het centrum voor onderzoek van het wetenschappelijk onderwijs aan de Universiteit van Amsterdam, heeft berekend dat 40% van de hoogleraren na hun oratie nooit meer iets gepubliceerd heeft. En men kan zich dus voorstellen, dat als iemand zo op zijn stoel zit vastgekleefd, dat hij (interruptie)

Kijk, het probleem van publicatie heeft twee gezichten. Het ene is dat de hoogleraar in de eerste plaats docent is, in de tweede plaats onderzoeker. Bij dat onderzoek kan de wenselijkheid van publicatie aanwezig zijn, dat hoeft niet noodzakelijk. Er zit nog een heel andere kant aan de zaak: dat wat de hoogleraar zelf wil en kan. Je hebt lui die met de pen in de hand geboren zijn, maar je hebt ook mensen die de grootste moeite hebben om een letter op papier te zetten. De Nederlandse hoogleraar schrijft over het algemeen niet zo veel en niet zo gemakkelijk - hij schrijft zelf weinig en critiseert dan vaak alleen maar; dat vind ik verkeerd.

- Zou het in onze subfaculteit niet zo zijn, dat het relativerend element, wat toch een fundamenteel iets van de studie is, dat dat gewoon meebrengt dat je niet zo gauw iets aan papier durft toe te vertrouwen - de angst om je vast te leggen op papier?

Het is een prachtig excuus in ieder geval

-- Zijn de eisen voor een dissertatie soms niet wat te hoog, tien jaar werken ervoor is toch te lang?

/de promovendus zich zelf stelt.

Daar zitten twee kanten aan: de eisen, die gesteld worden door de promotor en de eisen, die de promovendus is het moeilijkste waar we mee te maken hebben. dat vind ik überhaupt de grootste zorg die je als hoogleraar eigenlijk hebt. Het beste is als de kandidaat zelf een onderwerp vindt, meestal is dat te groot. Als hij werkt dan pot hij maar op en kan hij geen afscheid nemen van zijn materiaal: die boeken worden slapende dik. Het kan ook aan de promotor liggen, omdat die steeds meer eist, zo van: nou moet u dit ook nog even uitzoeken. Ik geloof dat de moeilijkheden voortkomen uit een verkeerde probleemstelling. Je met uitgaan van een onderwerp dat niet te omvangrijk is. Je moet uitgaan van de gedachte dat een dissertatie maximaal 200 bladzijden moet bedragen, dat een dissertatie geen greep naar het professoraat hoeft te zijn - dat gebeurt te veel.

- Vindt u het ook niet beter dat men ook kan promoveren op een bepaald aantal artikelen?

Ik vind het promoveren op een aantal artikelen heel geschikt, maar dan moeten die artikelen een bepaald verband hebben zodat je kunt zien dat die man een specialist is geworden op een be-

paald terrein. Dan weet je: ik lever een intellectueel af, een doctor, die een bepaald domein heeft uitgereken voor zich, die kent dat. Dat krijg je niet met een aantal onsamenhangende stukken. Ik probeer altijd het werk voor een dissertatie tot twee maximaal drie jaar te beperken.

- Geen tien jaar?

Nee, a.u.b. niet, dat is voor nederlandse verhoudingen idioot.

- dan is het wel een dagtaak in 2 jaar. Een leraar b.v. zou er langer over mogen doen?

Ja zeker, maar je moet iemand van wie je weet, dat hij een baan heeft, ook een onderwerp geven dat binnen de mogelijkheid ligt. Je moet er mee rekening houden, wat de situatie van de man is.

- Als men hier bij de geschiedenisbeoefening nieuwe wegen gaat zoeken, wanneer de zaak zich wat uit gaat breiden en b.v. een hoogleraar wordt aangetrokken voor Oost-Europese of Skandinavische geschiedenis, zou het dan niet verkieselijker zijn dat een hoogleraar wordt aangetrokken voor een bepaald thema in de geschiedenis, b.v. voor historisch materialisme of parlementaire geschiedenis? U zit zelf eigenlijk ook al in een bepaald thema.

Eerst even dit: Ik vind dat jullie je wensen daaromtrent zo uitvoerig en nadrukkelijk mogelijk kenbaar moet maken aan onze faculteit. Wij beraadslagen daarover en gissen naar de behoeften, die bestaan. We zouden het zeer op prijs stellen als de duidelijke meerderheids wensen naar voren zouden komen. De oude traditie is, dat hoogleraren voor perioden worden aangetrokken. Thans heeft men ook 'aspect'-hoogleraren, zoals die voor de sociaal-economische geschiedenis. Er is niet één sleutel voor het geheel. Ik geloof ook niet, dat de ene sleutel bepaald beter is dan de andere; maar ik vind wel dat de sleutels naast elkaar aanwezig moeten zijn om het slot open te krijgen.

- Met zo'n 'thema-opdracht' krijgt men misschien wat meer lijn in de geschiedenis, wat meer continuïteit?

Het gevaar is dat zo'n thema uitgeput raakt of teveel nadruk krijgt. Als men b.v. een man voor contemporaine geschiedenis benoemt, valt het marxisme daar al in - hij kan zelf een aspect kiezen waar hij het meest aan doen wil.

- Dat doet een hoogleraar toch al. Maar contemporaine geschiedenis (vanaf 1900) zou hier b.v. best wat meer gegeven kunnen worden.

- Dat kan ik moeilijk beoordelen. Zelf doe ik voornamelijk contemporaine geschiedenis, ik ben 19e en 20e eeuw man geworden, maar ik weet niet precies wat de andere doen. Ik vind in elk geval niet dat je de contemporaine geschiedenis al te exclusief moet kiezen als vak - dan gaat het historische verloren, dat is een gevaar. Ik begrijp zo'n keuze ook nooit erg goed. L. de Jong is een voortreffelijk man, maar om je hele leven aan de Tweede Wereldoorlog te werken, dat moet wel uit een innerlijke situatie voortkomen en dat is in dit geval natuurlijk ook zo. Mij lijkt het een verarming,

als men zich helemaal en alleen tot zo iets gaat beperken.

- Men hoeft contemporaine geschiedenis niet primair te stellen, maar bij de opleiding zou er toch rekening gehouden moeten worden met de toekomstmogelijkheden. De meest van ons zullen leraar worden - en op school moeten de laatste 50 jaar onderwezen worden.

Ja daar is niet aan te ontkomen. Niet dat ik daar zo gelukkig mee ben. Aan de andere kant is het zo dat je de laatste 50 jaar niet bepaald op college hoeft te krijgen om er in thuis te raken. Wel is de contemporaine geschiedenis (in de franse zin van het woord - dus ook terugreikend vóór 1900) in toenemende mate ingewikkeld. Een van de motiveringen van de sociaal-economische geschiedenis is natuurlijk, dat je met de contemporaine geschiedenis helemaal niet uit de voeten kunt als je niet dit steeds sterker op de voorgrond tredend aspect in je vingers hebt.

- En dan nog de speciale technieken die je er voor nodig hebt.

Ja zeker, je moet een klein beetje met die technieken kunnen opereren. Je moet nu eenmaal met een aantal technieken, die je in de sociaal-economische geschiedenis gebruikt, kunnen werken, als je in de 20e eeuw iets doet. Een van de deugden van de Annalles is dat ze geweldig veel van die technieken hebben ingevoerd en hebben uitgebuit voor historisch onderzoek. Met een onderzoek waar ik nu werkcollege mee bezig ben - het consumentengedrag - hangt bv. de hele publiciteitswetenschap samen, allerlei problemen van moderne massamedia.

- Wat vindt u van het geschiedenis onderwijs op de scholen.

Ik ben lang leraar geweest en ik heb me vaak afgevraagd, wat ik eigenlijk deed, maar ik ben er nog niet achter. Je doet zoveel dingen, die je met een behoorlijke dosis overleg doet en die je toch niet precies kunt definiëren. Ik heb een goede mening over de ernst waarmee je in een klas samen met geschiedenis bezig kunt zijn - het is voor mij echt een belangrijke zaak geweest, het was een stuk van mezelf, ik leefde ermee. Wat ik als leraar gedaan heb, was: trachten over te brengen, dus mezelf in die klas te zijn. Ik heb me nooit zo erg druk gemaakt over pedagogie en al dergelijke dingen. Als je een klas binnenkomt en je komt er zelf dan wil die klas ook naar je luisteren. Een ordeprobleem bestaat er dan niet meer. Je praat met die klas geïnteresseerd over een zaak die je interesseert en je geeft jezelf volkomen daarin, dan is er geen probleem van didactiek en waar je het om doet en welk aspect ze moeten zien.

- Vindt U dat?

Ja, er is geen taakomschrijving mogelijk van het leraarsschap in de geschiedenis. Je moet als historicus voor de klas komen, je moet aan de klas laten zien wat een historicus is. Je kunt kinderen van 16 toch niet laten zien wat geschiedenis is en zeker niet als ze nog jonger zijn. Maar kom je als student pas geleidelijk achter en zelfs als je hebt gestudeert dan ben je er nog niet achter, je hele leven houdt je dat bezig.

Geschiedenis is nu eenmaal het leven zelf - breng dat nou maar eens tot een formule of een korte omschrijving die je vatten kunt terug. Je brengt voor de klas een historicus en niet een die in de gordijnen van hoogmoed in zijn vak zit, maar een die er doodgewoon plezier in heeft om er met de kinderen over te praten.

De les moet een gesprek zijn. Al dat gepraat over zelfwerkzaamheid van de leerlingen - het enige is dat er hele goede leraren zijn, die echt met overgave les willen geven. Ik heb in elk geval altijd op deze manier lesgegeven en dan veel belangstelling van de leerlingen ondervonden. Ik stelde weinig eisen. Het ging er me niet om dat ze de dingen zo goed wisten of dat de eindexamens zo goed zouden zijn of dat de leerlingen veel van geschiedenis zouden blijven weten. Maar die leerlingen van mij wilde ik laten zien hoe je als historicus denkt. De leraar moet nooit tussen de leerling en het vak instaan, daarom ben ik ook altijd een voorstander geweest van een eenvoudig boek, een boek waar je mee spelen kunt zoals je wilt.

- Het studenten-verenigingsleven en dan met name de gezelligheidsverenigingen, daar hebt u een nogal uitgesproken mening over?

Dat ik geen corpslid was, en dat ik het ook nooit van mijn leven zou worden!

Ik ben met het cops op hele goede voet hoor. Ze zijn reuze aardig-negentiende eeuws. In de 19e eeuw bestonden die genootschappen, dat is natuurlijk volledig uit de tijd. Ik geloof-en dat vind ik de alleraardigste kant van de corpora - dat ze zelf wel weten dat ze volledig uit de tijd zijn, zeker in een periode waarin de regering eisen van studieduurverkorting stelt, waarbij de student eenvoudig in zijn eigen belang die 5 jaar toch vrij poot aan moet spelen. Maatregelen voor studieduurverkorting worden overigens ook nu nog altijd alleen van ons gevraagd.

- De corpora zien zelf ook wel in dat ze mindertijd van hun leden kunnen vragen en dat ze zich ook meer moeten aanpassen, meer algemeen moeten zijn.

Ik heb bezwaren tegen elke exclusieve vereniging, ik houd niet van exclusieve verenigingen. Ik ben ook een verklaarde tegenstander van groentijd.

- Wanneer nu een gezelligheidsvereniging een complementaire functie heeft, d.w.z. wanneer een stuk vorming van de student, die niet meer door de universiteit gedragen kan worden, door de studenten-gezelligheidsverenigingen worden overgenomen, dan is er toch een stuk vernieuwing aan de gang en
(interruptie)

Die is ook wel aan de gang en misschien ^{loont} het de moeite eens wachten wat daar uitkomt.

Maar dat die zaak helemaal verouderd is en veranderd moet worden, ik dacht niet dat daarover verschil van mening bestaat tussen mij en welk bestuur van welke vereniging dan ook.

- Wanneer u dat vorig jaar tegen het VERA-bestuur zou hebben gezegd, dan zouden we het allemaal van harte met u oneens zijn geweest. Het is bepaald niet meer zo dat we nastreven dat het een jolijtige boel is en zo, met veel groentijd en een beetje archaïsch gedoe.

Dat weet ik ja, Maar VERA is een van de verenigingen die bekend staat om een reeds vrij sterk doorgevoerde vernieuwing. Maar je zult wel met me eens zijn dat die huidige vorm van de corpora niet meer zinvol is.

-Beslist ja, zonder meer.

-Het gesol met mores en zo is natuurlijk een sterk achterhaalde zaak. Maar een nuttige functie van een gezelligheidsvereniging is nog wel het opvangen van mensen in hun eerste jaar.

Dat is sterk overdreven hoor. Met een open sociëteit kun je dat ook doen.

- Dat is de vraag, je kunt ook gewoon naar een kroeg gaan.

Nee dat is iets anders - een open sociëteit speciaal voor studenten; van en voor de studenten, dat zou heel goed kunnen.

- Maar de aanpassingsmoeilijkheden, de eenzaamheid van een eerstejaars worden daardoor niet voldoende ondervangen.

Och, eenzaamheid - hij moet een vriendin vinden dan is hij niet meer eenzaam. De moderne student is toch niet meer eenzaam, kom nou, ik geloof dat dat allemaal iets van vroeger is.

- Of net niet.

Dan kom je in de theoriën van bv. Groenman en Bouman over de vereenzaming van de mens. Er zijn kasten vol over geschreven of de moderne mens nou eenzamer of minder eenzaam is dan vroeger. Alle standpunten daaromtrent zijn mogelijk. Maar het gemak in de omgang - dat is in elk geval zeker - is de laatste 20 jaar zo ontzettend veel groter geworden, dat althans eenzaamheid in die zin niet meer nodig is - met of zonder gezelligheidsvereniging. Studenten-sociëteiten vind ik erg leuk, het is goed dat ze er zijn, maar het gaat om de mantel die er omheen gehangen wordt met alle mogelijke flauwe kul.

- Die flauwekul is minder groot dan ze van buiten af wel eens lijkt. De subverenigingen e.d. zijn veel belangrijker, die hebben wel degelijk een positieve functie - juist omdat de universiteit er niets aan doet, aan sport bv.

Het is natuurlijk totaal verkeerd dat ^{je} om lid te kunnen worden van dit of dat, daarvoor eerst lid van ~~de~~ vereniging moet worden. Het is misschien historisch wel verklaarbaar, maar daarom is het structureel nog niet verkieselijk. *een bepaalde*

- Professor, wij hebben onze vraagjes wel zo'n beetje afgehandeld, maar misschien hebt u zelf nog iets?